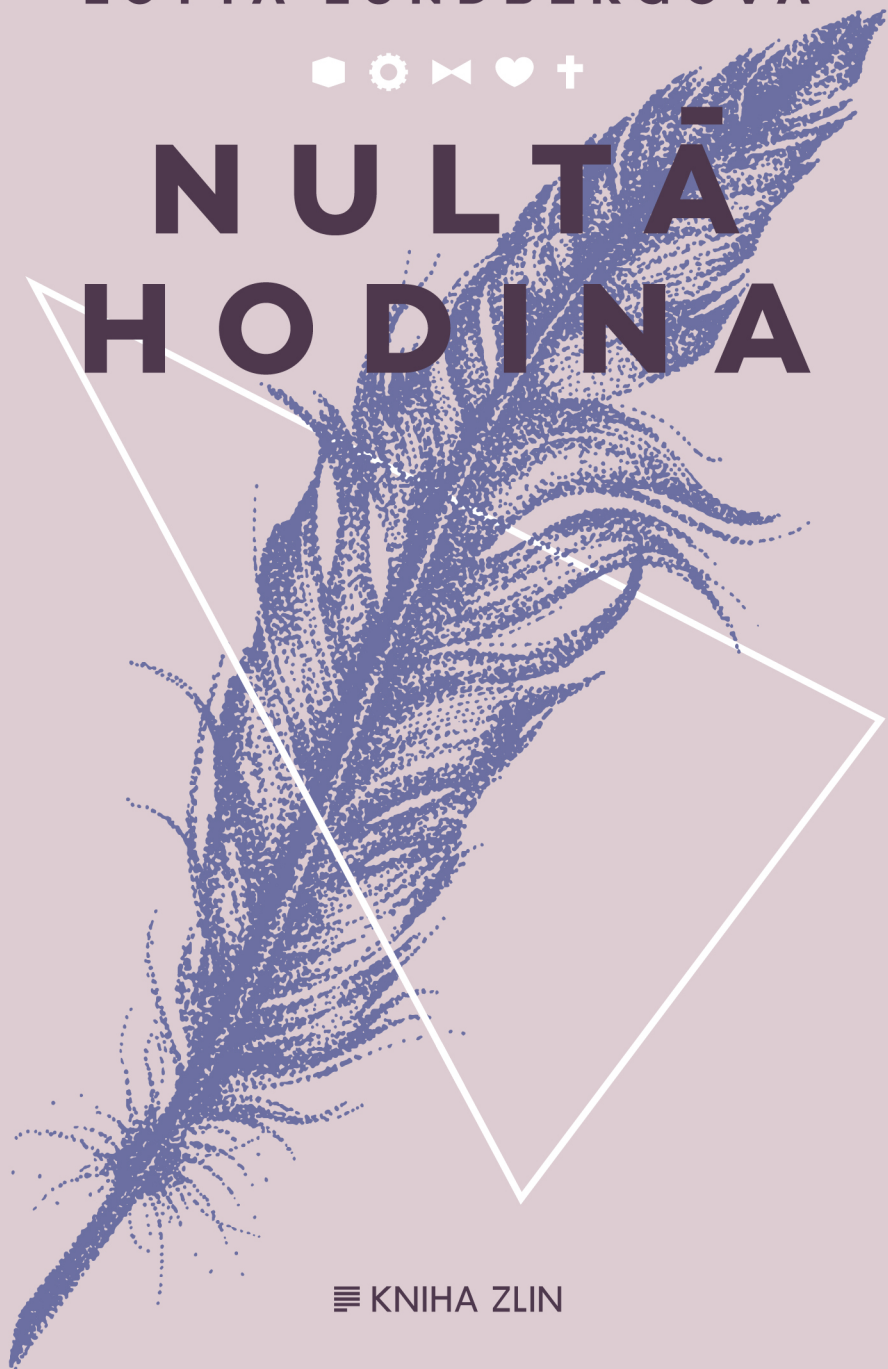

LOTTA LUNDBERGOVÁ

NULTÁ HODINA

≡ KNIHA ZLIN

FLEET

Lotta Lundbergová

Nultá hodina

NULTÁ HODINA

Lotta Lundbergová

Tato kniha vychází s finanční podporou Swedish Arts Council.

The publisher acknowledges the financial assistance of Swedish Arts Council.

SWEDISH
ARTSCOUNCIL

Copyright © Lotta Lundberg 2014
Published by arrangement with Partners
in Stories Stockholm AB, Sweden

Translation © Viola Somogyi, 2016

ISBN 978-80-7473-435-9 (pdf)

Památce Cordelie Edvardsonové

I

BERLÍN, 1945

„Kolik je hodin?“

Měla rozechvělý, chraptivý, probuzený hlas.

Zamručel. Pokoušel se ji znovu stáhnout k sobě, aby ještě usnula, ale ona jeho paži odstrčila: „Kolik je hodin?“

Nevím, byla by jeho upřímná odpověď, spi dál. Věděl však, že ona se nevzdá, hlas měla příliš probuzený, slabý, ale bdělý, kdyby tam byla lampička, rozsvítila by ji. V místnosti však byla tma a ona se posadila. Nad postelí se vznášel slabý pach uhlí a spáleniny. Kdyby neodpověděl, už by znovu neusnula.

„V Melbourne je devět, v New Yorku šest a ve Stockholmu půlnoc.“

Podle toho, jak vydechla, poznal, že odpověděl správně. Vtáhl do chřípí štiplavý vzduch. A pokračoval: „V Melbourne se právě nasnídali. Phil stojí s taškou do školy v předsíni. Rachel mu přinesla z kuchyně namazané chleby, teď se nad ním sklání, ptá se, jestli si vzal učebnici matematiky, on přikyvuje a ona mu prohrábne vlasy, na pusku je už moc veliký.“

Stále seděla vzpřímeně v posteli, celá napjatá, v měsíčním světle viděl její siluetu, šedé vlasy spletené do copu, který jí visel na zádech, měl chuť ho pohladit, přitisknout ji k sobě, ale věděl, že kdyby se jí nyní dotkl, jen by zasýčela a byla by ještě napjatější.

„V New Yorku si právě sedají do taxíku, jedou do Metropolitanu opery, Lea si vzala náramek i náušnice, na počest dnešního večera, poprchává, ale ona se třpytí.“

Stále žádná reakce.

„A ve Stockholmu se spí.“

Bylo to jejich dostaveníčko. Scházeli se tak už několik měsíců. Uprostřed noci, na ulici utichaly výstřely, dohasínaly požáry a křik slábl.

Nyní je po všem. Říká se tomu nultá hodina. Berlín byl v troskách, jak si dříve představoval Kartágo, nebo spíš Babylon. Všechno bylo srovnáno se zemí. Městem se valily hordy hladových uprchlíků. Nesměli tu zůstat, a tak táhli dál jako ovce bez pastýře neodklizenými troskami. Nechápal, jak se tu dokážou vyznat. Nezůstaly tu žádné ulice, nic, co by odlišovalo jednu čtvrt' od druhé. Jen trosky. Bezduché, mrazivé, vyhladovělé peklo.

A všude vlály bílé vlajky.

„Takže ve Stockholmu se spí.“ Lehla si znovu na záda a zahleděla se do stropu.

„Ano. A my taky budeme spát,“ řekl a opatrně položil ruku na její. Strpěla to.

Čekal. Naslouchal jejímu oddechování. Cítil v dlani její útlé klouby.

Neřekl jí pravdu. Že neví, kde jsou Lea, Rachel a David. Jestli vůbec bylo možné se vrátit z Pirny, Ravensbrücku nebo Polska.

„A teď už spí, Floro,“ zašeptal.

„Nejmenuju se Flora,“ odpověděla také šeptem, „jmenuju se Sára.“

„Spí už.“

„Tak dobrou noc, Arthure.“

Nejmenuji se Arthur, pomyslel si. Jmenuji se Izrael. A ve Stockholmu se spí.

Hedwig vytáhla papír z psacího stroje, vstala, chvíli postávala s textem v ruce, jako by nevěděla, co s ním má udělat. Přepadla ji lehká nevolnost a ona papír rychle odložila. Možná měla napsat něco jiného? Měla v úmyslu napsat něco jiného. Psát se toho dá tolik. V neposlední řadě dopisy. Ale takhle to dopadlo. Dneska.

Teď si musí dojít pro vodu; vedle závěsu, který odděloval její část bytu, stál uhlák, odpadkový koš, ale i kbelík s čistou vodou. Měla by uklidit. Vydrhnout špínu, která se valila dovnitř přes práh, všude mastná omítka, všude se sypal prach, vychladlý popel, saze a střepy. Natáhla si svetr a rychle prošla chodbou, kde ležela Frau Müller. Pohled žadonil. Hedwig přikývla. Samozřejmě naplní i kbelík Frau Müller.

Frau Müller zachrčela. Oči měla podlité krví. Kašel sípavý.

Pořád jste ještě nic neslyšela?

Hedwig zavrtěla hlavou.

Hned se vrátím, řekla, rychle vyběhla na schody a v zádech cítila pohled. Oči.

Schodiště bylo plné suti, zábradlí chybělo, musela scházet opatrně, aby po suti neuklouzla. Dávat si pozor při každém kroku. Před ní proklouzla krysa, nebojácná a se zcuchanou srstí, a zpoza jedněch dveří se ozýval gramofon hrající Offenbachův Kankán. Ale pořád to ještě bylo schodiště. Nežije v bunkru, nebrodí se až po kotníky sahající páchnoucí vodou, nespí na lůžku v protiletectkém krytu, ani nemusí s nikým sdílet postel. Je sama.

Ve druhém patře se před ní otevřel svět, celá stěna se zbortila při výbuchu. Dole pod ní v nemilosrdném slunečním světle leželo město, zuhelnatělé, znetvořené – všechno zalité tvrdým světlem: hromady suti, vraky aut, střepy, vyhořelé, beztvaré ruiny – vyvržené. V její

ulici téměř nebylo vidět lidi. Jen odhalené ticho a hladové dítě ze sklepního bytu, vyhublé a bledé, které sbíralo nedopalky z kanálku vedle chodníku. Hedwig spěchala kolem něj. Dívka ze sklepa – v obličejí šedobílá, s krivýma nohama v příliš velkých botách – s ní právě teď nemá nic do činění. Musí dojít pro vodu a musí napsat dopis, ano, musí, i když nemá tušení, jak by mohl být doručen z tohohle zahořklého místa zmaru, musí to udělat. Nikdo ji nepřiměje, aby vůbec pomyslela na to, že je to nestydatost.

Kolem panovalo prazvláštní ticho. Bylo slyšet jen klapání jejích podpatků na rozryté zemi. I postranní uličky byly tak prázdné. Pokud si tedy ještě pořád zaslouhovaly označení postranní uličky. Nic už si nic nezasluluje. Takový je stav věcí. Ze všeho zbyly jen trosky a hromady kamenů.

Bílé prapory na znamení kapitulace nebyly prapory, ale prostěradla, ubrusy, košile a jedny podvlékačky. Všechno, co bylo bílé a čisté, viselo z balkonů a pootevřených oken. Mír je milost, že je tomu tak?

Vojáci, již předtím zpívali, pokřikovali a plenili, už ztichli. Hedwig nejenže slyšela, co se povídá. Věděla to. Dýchala stejný vzduch jako všichni ostatní, přestože nebyla jednou z nich, nikdy jí nebyla a nikdy nebude, stejně k nim patřila. Nyní náležela okupačním mocnostem, všechno náleželo okupačním mocnostem, i ženy. Viděla je všude kolem sebe, unavené bezduché hadrové loutky, kořist v každém sklepním otvoru, celý Berlín se změnil v bordel zdarma. Všechno je milost, pravděpodobně tomu tak je.

Už nemusí umírat. Nemusí klopýtat přes mrtvoly. Míjela velké cedule zbylé po odklizení těl: *Pozor, infikovaná oblast*. Koně byli snědení. Sebevrahové pohřbení, nebo aspoň odnesení. Byl mír. Chlebová polévka, chaos, ale mír. Frau Müller a její zápal plic, velké vyčí-

tavé oči, to byla realita, ale v koutku světa patřícímu Hedwig stál nepoškozený psací stroj.

Neexistovaly žádné zkratky. Jen malé udupané pěšinky mezi kamením a troskami, hrůzou a odpadem. Opatrně šla dál, snažila se vyhýbat děrám na ulici, loužím páchnoucí břechky, vody z hasicích přístrojů, moči a odpadní vody.

Čím víc se blížila k pumpě Červeného kříže, tím víc lidí potkávala. Dav lidí četl noviny vyvěšené na zdi, která se nezbortila. Některé domy zůstaly stát, tak to bylo. Nepoškozené, trochu začouzené, rovné hřbety, jako hvězdy naděje na havarované obloze. Pokud se o tom takto dá uvažovat. Hedwig takhle svět neviděla. Nebesa se nezřítily. Ale nedokázala odolat a vrhala dlouhé pohledy na to, co stále ještě stálo. Na to, co se nenechalo srovnat se zemí.

Lidé s nadějí hltali všechno, na vývěsky už nepřipichovali Goebbelsova slova, ale hlášení a pátrání z celého světa, velké i malé věci, na prodej, koupím, zprávy ve francouzštině i v angličtině, cedulky a povlávající fotografie, které požírala hladovějící masa, takový měli hlad, tolik prahli po informacích a zprávách; všichni četli všechno, ať to bylo cokoli. Poníženému poklonování se učili rychle, chtěli do sebe všechno nasáknout a smíchat to se lžemi. Hedwig měla dojem, že se tím přímo cpou. Ale zastyděla se za tu myšlenku. Nejspíš dokázala pochopit proč, určitě existuje vysvětlení, tušila, po čem touží: po smíření, pokání a rozehřešení.

Po čem jiném? Co nás při lásce Boží může jinak posunout dál?

Neslyšně se postavila k ostatním a přejížděla pohledem po vývěsce. Rychle, téměř neklidně hledala známku života, zprávu. Jméno. Když však nic nenašla,

zvedla se zvláštním pocitem kbelíky a putovala dál. Co by byla uklidňující zpráva? Jak by *Jméno* vypadalo na lístku – připíchnutém – ve větru?

Nemělo smysl být nenasytná a naplnit nádoby až po okraj. Voda stejně vyšplíchala ven, když procházela troskami zpátky a snažila se udržet kbelíky vodorovně. A slyšela zpěv ptáků. Neviděla je však. Kosi nezpívají z tanků. Tak kde ti ptáci přebývají? Ze kterých stolů mohou zobat potravu, díky níž stále dokážou zpívat? Všechno živé bylo posekané a spálené, nebyl tu jediný strom ani keř; tady přece dříve rostla magnolie a šeřík. Byl zrovna čas, kdy z lip odkapává medovice.

Potkala ženu s bledým obličejem a špinavým uzlíkem v náručí, z hadrů tupě civělo dítě s vpadlýma očima. Žena žebrola. Hedwig jí neměla co dát. Pokusila se o úsměv. Ale nedokázala se přestat dívat na dítě. Na jeho oči. Hedwig přidala do kroku, jak to jen šlo.

Musí napsat svůj dopis. Hned jak se vrátí. Bude to první věc, co udělá. Ano, musí.

Procházela mezi horami cihel, rezavými tyčemi, poškozenými domovními štíty, u nichž stály zoufalé řady ženských mezi hromadami kamení a podávaly si ve zbořeništi nahoru a dolů kbelíky. Kbelík za kbelíkem, z ruky do ruky, odřené, zmrzlé, suché – nahoru a dolů, nahoru a dolů. V ženských rukou a z nich – odřeny, rány, revmatismus – a neměla by tam ona stát taky, ona, Hedwig Lohmannová, místo aby toužila po svém zakázaném psacím stroji? Podle nařízení měli všichni odevzdat veškerou technickou výbavu. Vlastnit rádio, telefon nebo psací stroj bylo životu nebezpečné. To nebezpečí však bylo stejně relativní jako všechno ostatní. Všechno bylo nebezpečné. Psací stroj se dal vyměnit za cokoli na světě, protože všechno bylo směnitelné, všechno bylo pomíjivé – všechno.

V domovním vchodu zahlédla vojáka se spuštěnými kalhotami a mezi jeho nohama ženskou sukni. Stáli. Žena se opírala zády o vlhkou stěnu. Hedwig si nemohla pomoci, nevyhnutelně si musela představit jeho dech, jeho zuby, polibky. Hnusilo se jí to.

Radši Rusa na bříše než kulku v hlavě, prohlásila kdysi Frau Winkler.

Válku nevyhrají svými bombami. Budou muset vstoupit do obývacích pokojů a vzít si nás jednu po druhé.

Hedwig sklopila oči k zemi a šla dál.

Až tohle všechno skončí, tak se o tom asi nikomu nebude chtít mluvit, pomyslela si. To, co teď prožívám, mi dá novou tvář, nový druh nadřazenosti, kterou jiní neuvidí, po dlouhou dobu budu překvapená, kdykoli se uvidím v zrcadle, až si konečně jednoho dne zvyknu na to, že už nikdy nebudu stejná.

Už skoro u schodiště se jí podařilo vylít téměř polovinu vody. Rozhlédla se, kde je sklepní holčička. Její křivici zkroucená kolena, pohled ve strouze, lovící nedopalek, polínko, den navíc. Holčička však zmizela.

Strčila do dveří a vydala se na cestu vzhůru po temném schodišti pokrytém sutí. Ani krysa nebyla nikde vidět. Voda šplouchala ven. Už nesmí přijít o další.

Pokud přece jen žije, pomyslela si Hedwig, pokud přece jen možná přežila – tak mě naučí o světě všechno.

UPPSALA, 1983

Kdybych zmizela a byla pryč tak dlouho, že by se muselo zavolat na policii, protože by si začali dělat starosti, tak by skoro nikdo nevěděl, kde mě mají hledat.

To je moje oblíbená fantazie. Že jsem zmizela, policie parkuje na Björkbacksvägen, projdou dovnitř mezerou v živém plotě kolem schránky na dopisy a po cestičce k domu a zazvoní. A nikdo nic neví.

Nevím, proč je tak příjemné myslet na to, jak stojí v předsíni a nikdo nic neví. Možná vědí, co jsem měla na sobě, když mě viděli naposledy, a co jsem ten večer měla dělat, možná také kolik centimetrů měřím a jakou mám barvu vlasů, ale nikdo by nevěděl, kdo jsem, po čem toužím ani co se odehrává v mém nitru. Nikdo by nevěděl, kolik vážím. To nevěděl nikdy nikdo. Vím jen, že jsem odjakživa byla příliš těžká na to, abych někomu mohla sedět na klíně.

Stáli by tam mezi svými totemy a bločky receptů a nikdo by nedokázal policii poskytnout jedinou cennou informaci.

Ani kdyby jim policisté dali nůž na krk, nedokázali by z nich vymámit jedinou podrobnost, která by mohla napomoci vyšetřování. A pomyšlení, že nic nevědět,

je příšerné. Přesto si tu situaci představuji stále znovu a znovu, protože tam a tehdy, před domem plným policistů, by pochopili, co jsem věděla celou dobu; že na mě nemyslí. Policie by je musela přimět k pochopení, že v nich jednoduše neexistuju. Možná by se dali do pláče, ale ne protože si o mě dělají starosti, spíš protože se bojí, co si o nich ostatní pomyslí, když to bude vypadat, jako že jim na mně nezáleží.

Můj příběh vypráví o tom, že neznám nikoho, kdo by toužil mě sumarizovat – víc než policisté v téhle fantazii. Nevím, jestli je možné toužit po něčem, co člověk nezažil. Občas si představuji lásku jako elektrický šok, jako proud, který projede hlavou a způsobí zemětřesení ve všem, co udržuje řád. Většinou si ale myslím, že láska vůbec nepřichází zvnějšku, ale je spíše jako bádání, plíživá zvědavost, v níž se to může přihodit.

Než to budu vědět jistě, představuji si, že policii nikdo nedokáže sdělit, kým jsem byla, co se stalo – a co se děje. A na co už je pozdě.

Když nemáte nikoho na seznamu osob, které by policii mohly poskytnout informace, jste sami. A pravděpodobně nenormální. To proto je tak důležité najít někoho, kdo vám rozumí, dřív než bude pozdě. Stačí jeden. Pečlivě vybraný. Myslím, že jsem ji našla. Byla blíž, než jsem si myslela.

Slýchala jsem ji v rádiu, už když jsem byla malá.

Hlas v Rádiu se nebojí policistů a zbraní. Tam, kde je, se pořád střelí. A bombarduje. Dědkové mají lokýnky. Babky křičí do televizní kamery. Holky chodí na vojnu. Na dva roky. Tedy ty, co neutečou – nebo zmizí.

Hlas v Rádiu je chraptivý. Žena mluví dialektem, který na mapě nenajdete. Ve škole se dialekt učit nesmí. Musíte se naučit všechny divoce rostoucí květiny ve Švédsku a všechna finská jezera. Ale žádné dialekty.

Přestože finština má spousty souhlásek, jezera jsem se naučila nazpaměť cobydup. Mám podezření, že je to součást *diagnózy*. Lepší je nenaučit se všechno cobydup. Raději se učit pomalu. A pokud možno z toho většinu zapomenout, aby vám to mohli často vyčítat. Není *přiměřené věku* zvládnout toho tolik najednou, říkají. Mohlo by vám z toho přeskočit.

Dialekty se můžete učit ve volném čase. Například z rádia. To byl jeden z mých prvních výzkumných projektů. Bylo mi asi deset a začala jsem hned ráno. Hlášení o povětrnostních podmínkách na moři jsem poslouchat vůbec nemusela, četl je pořád stejný chlápek, a ani *Rozhlasové divadlo vysílá*, když jsem ho poslouchala pět minut, už jsem věděla, kdo bude mluvit. Zato v *Písnice na přání* se ozvaly dialekty. Kolik jsem si jen přála. Během základního bádání jsem si skoro ani nemohla odskočit na záchod. Zesílila jsem zvuk, až to dunělo. Tatínek z toho málem zešlel. Slyšela jsem hrozně moc způsobů řeči. Ale její dialekt nikdy nezazněl. Trvalo mi několik týdnů, než mi došlo, že největší šanci – viděno statisticky – mám při zprávách. Tam se občas objevuje, ale ne tak často, jak bych potřebovala.

Byla jsem nucena vzdát se prvního zdroje a pokračovat ve výzkumu ve městě.

Na von Kraemerově třídě je archiv dialektů. Tam ji možná najdu, pomyslela jsem si a vydala se tam. Ale nepustili mě dovnitř. Hlas v domovním telefonu mi sdělil, že se zabývají jen tříděním dokumentů. Tak jsem se musela zase vrátit domů.

Jednoho dne napsala do novin. Tehdy jsem uviděla její fotografii. V podstatě vypadala jako obyčejná ženská. Ale já věděla, že to žádná obyčejná ženská není. Když je někdo bojovný, okamžitě mu to poznáte na hlase. Poprosila jsem tatínka, aby mi řekl, až bude v televizi něco o zemi, kde žije.

Když na mě poprvé zavolal, že teď bude v televizi o Izraeli, rozbušilo se mi srdce. Ji jsem samozřejmě nespatriřila, ale přesto jsem doufala, že se objeví na obrazovce a bude se hýbat. Ale viděla jsem jen spoustu jiných lidí. Stáli naklonění dopředu a kývali se. Kývali takhle hlavami a pokládali kameny na jiné kameny celou věčnost. Jiní zvedali ruce a vypadali, jako by se chystali zpívat Žabičky, ach žabičky, ale to se pocho-pitelně v Izraeli nedělá, byli bosí a místo toho dělali dřepy. Nahoru a dolů. Jako my na tělocviku.

Udělejte dvacet dřepů, říká nám tělocvikářka, a pak pořád děláme něco podobného – nahoru a dolů, nahoru a dolů. Ale nesmíme být bosí. To bychom dostali bradavice. Úplně jsem oněměla, když jsem uviděla, kde bydlí. Několik let potom jsem o ní nebyla schopná zjišťovat další informace.

Ale teď už v tom zase pokračuji. I když ne se stejnou *intenzitou*. Už jsem starší. Ani se tomu snad nedá říkat bádání. Myslím na ni. Přemýšlím o ní. Čistě náhodou se může objevit kdekoliv. Nejen ve zprávách. Většinou začne úplně nečekaně mluvit v rádiu. Bedlivě ji poslouchám. Může to být o průvodu na svatou Lucii i o Hitle- rovi. Ale nejčastěji mluví o těch, co se tam kývají.

Onehdy prohlásila: Jelikož kontrast mezi nebem a zemí je příliš velký, potřebujeme pekelný oheň, aby- chom si zvykli.

Najednou jsem to věděla.

Když slyším v rádiu její hlas, vím, že i ona byla v podsvětí. I ona viděla oheň. Zblízka.

BLIDHOLMEN, 2004

Hannin dům ležel až na konci ulice, za pilou. Od žádných sousedů k ní nebylo vidět. Nejbližším sousedem byl Sekerník Lasse, a ten k Hanně na verandu neviděl ani v zimě, protože mu stálo v cestě sto metrů lesa, jehličnatého lesa. Jak se vědělo, kdo k ní chodí, byla záhada. Ale stejně se to vědělo. A šuškal o tom. Dům měl několik jmen. Jedno z nich bylo intelektuální bordel.

Tvrdily to zlé jazyky, ale nejhorší nebyly paničky na letním bytě ani jejich manželé, kteří byli viděni, jak se potácejí z verandy po trávníku domů. Nejhorší byli starousedlíci. Ti, co zůstávali i přes zimu, když pohasl poslední lampion v podobě úplňku z račích hodů a všichni letňáci odjeli lodí domů do hlavního města.

Ingrid to poprvé slyšela od Stureho. Patřil ke společenské skupině jedna, která už na Blidholmenu bydlela po mnoho generací, byli to potomci a pravnoučata rybářů a sedláků, těch, co viděli, jak se Rusové schovávali po revoluci v lese, jak se Estonci za války utopili v jezeře Aborrvass, viděli pašeráky, útočníky i ponorky.

Společenská skupina jedna měla přednost v interpretaci, osobovala si právo říkat si, co chce. Sture byl jejím typickým představitelem. Nechyběla mu sebeiro-

nie. Protože všichni věděli, že i Sture se v domě rád zastaví, když má volnou chvíli, chvíli posedí pod borovicemi a popíjí inspirovaný koňak, jak tomu říkával. Sture byl sečtělý. Díky bohu za to, co by jinak člověk v zimě na ostrůvcích dělal.

I Ingrid tu bydlela trvale, ale protože se přistěhovala teprve před několika lety, nikdy se do nejvyšší vrstvy nedostane. Musela se spokojit s umístěním o kousíček níž. Bydlela na faře. Ve vrstvě pod ní se vyhřívali všichni majitelé menších domků s pohodlnými byty ve Stockholmu, ti, co trávili zimu vylepšováním kuchyně v městském bytě, a pak, když přišlo léto, myli nádobí ve škopku v šeříkovém loubí plném komárů. Nejnižší vrstvu tvořili ti, co si letní byt jen pronajímali. Ti, co bydleli na cizím pozemku bez pozemkové služebnosti a mola. K nim patřila Hanna. A pak tu ještě byli turisté, kteří přijížděli přes den. Němci nebo Švédové, Norové. Občas se na ostrově dokonce objevilo i pár Japonců. Ale ti neměli co mluvit. Turisté jen mají peníze.

Ingridiny kroky upřímně řečeno nikdy nevedly kolem Hannina domu. Ležel špatným směrem, ve vlastním zákoutí. Na začátku si ho malovala jako perníkovou chaloupku, které se vine kolem okapů břechtan jako cukrová poleva. Viděla před sebou nugátově zbarvené okenice s vyříznutými srdíčky, skřípající háčky, nadzemní sklípek, vrzající schůdky a velká černá kachlová kamna. Ale později – to si musela přiznat – si spíše představovala nevkusné umělecké předměty, sametové závěsy s trásněmi a ve štítě červenou lampičku.

Teď stála před domem a byla zklamaná. Tady zřejmě nebude budoár ani bílé oblázky. Byl to jednoduchý domek ze šedesátých let. V mechu nesvítily žádné muchomůrky. Nad vstupními dveřmi nebyla červená lucernička. Viděla pečlivě posekaný trávník. Stojan na

kola. Lesklou novou popelnici. Ani schránka na dopisy nevisela nakřivo. Vypadalo to, že je dům zajištěný proti vloupání. Vchodové dveře by se však daly vyrazit jediným kopnutím. Prázdné vinné láhve na okně verandy sloužily jako svícny. Odřené ovčí kůže na pohovce a plné popelníky.

Ingrid byla v lese sama. Bylo to těsně před adventem, vlhký, chladný podzim, který se zdráhá přejít v zimu. Vydala se po téhle cestě jen náhodou a neměla čas tu postávat a civět, musí se hned zase vrátit domů. Chvilíčku tam ale ještě zůstala.

Takže tady bydlí Hanna.

Ingrid ji zpočátku vídala jen dole u mola, nebo když projížděla kolem na vojenském kole. Zřídka si spolu však vyměnily víc než pozdrav nebo kývnutí. Hanna nechodila do kostela. Měla svá vlastní božstva a vůbec nevypadala jako spisovatelka. Vypadala jako všechny ženy v jejím věku trvale bydlící na ostrově, ty, co je bylo vidět, jak nasedají do motorových člunů a vystupují z nich. Ty, které se nezdřáhaly rozčtvrtit losa ani vyčistit latrínu. Ošlehané větrem a pihovaté. A zdravé, pomyslela si Ingrid. Krátké sukně, záchranné vesty a pláštěnky dlouhé až po kotníky. Slušivé to nebylo, ale vypadalo to svěže. Zřejmě se ani nelíčily. Byly neustále opálené, měly červené tváře a bílé zuby. Ale Hanna k nim vlastně nepatřila, nebydlela tu trvale, a ani sem nejezdila jen na léto. Projížděla si a odjížděla, jak se jí zachtělo. Zůstala tu několik týdnů, nebo jen den. A v poslední době se začala vyskytovat u Karla Erika. Jen tak na kus řeči. Ingrid to zaskočilo stejně jako jeho. Ještě si tak Hannu dokázala představit na židli proti terapeutovi, který rozhodně nesměl léčit jakýkoli spisovatelský blok, ale péče o její duši? To Hanna přece nepotřebuje. Jde si svou cestou.

Byla nepředvídatelná, úplně nečekaně vyskočila z lodi nebo postávala u branky na faře. Pokud stejně nevyčitatelně nečekala v obchodě na alkohol.

Na pultu tam ležely desky, do kterých všichni zapisovali své objednávky z obchodu s alkoholem. Když se vám nechtělo vláčet láhve z města, dělalo se to takhle. Nediskrétně. A když jste vyplňovali vlastní objednávku, mohli jste přitom opatrně zalistovat a podívat se, kdo čeká návštěvu. Ingrid by v životě nenapadlo listovat objednávkami. Věděla však, že to je způsob, jak zjistit, kdo přijede a odjede. Kdo pořádá oslavu a kdo nakupuje jen pro běžnou potřebu. Určitě se také dalo odhadnout, kdo má problém s alkoholem. Ale jak už bylo řečeno, Ingrid se do toho nepletla. Ingrid měla svou rodinu a pořád ještě pár pacientů a přátel. Lidé obecně ji po všech těch letech přestali zajímat.

Proto ji překvapilo, že tu zůstala stát. Bylo nevlídné odpoledne, trocha sněhu, která předtím napadla, už roztála. Slunce stěží vykukovalo nad vrcholky borovic, elektrický ohradník volně visel – v téhle roční době byly krávy sehnane pohromadě. Byla na mýtině sama. Ohlédla se. Rychle. Ne jednou, ale dvakrát.

Začala na zadní straně. Když nastraží uši, zaslechne, kdyby někdo přicházel po cestičce. První okno vedlo, jak odhadovala, do kuchyně. Byla prostorná, s modrými skříňkami, velký ohmataný stůl. Byl docela hezký, ale Ingrid na něm tu a tam zahlédla hnědý kruh od kastrolu. Ve dřezu nebylo žádné špinavé nádobí. Pořádek ji překvapil.

Za dalším oknem uviděla až příliš širokou postel, viděla ji pod sítí proti komárům jen nezřetelně, pokoj kvůli ní vypadal malý. Dveře šatníku byly pootevřené, v přítmí tušila pár ramínek. Na tapetách byl vzorek s takovou tou květinou, co nemá žádný latinský název a je k vidění právě jen na tapetách.

Obešla dům a vystoupila na verandu. Něco zaskřípalo. Po cestě se ale nikdo neblížil. Přitiskla čelo na okenní tabulku. Rámům by prospělo, kdyby je někdo ohobloval a natřel. Místnost byla velká. Tady určité pracuje. Ingrid zatajila dech. Psací stůl byl velký, jako u architekta. A červený! Ingrid byla sice už stará, ale červený psací stůl ještě v životě neviděla. Dvě stěny byly pokryté policemi s knihami. Viděla, co Hanna čte. Chtělo se jí tu zůstat a přečíst si názvy na hřbetech. Připadala si jako zlodějka, jako některý z jejích pacientů s hraniční poruchou osobnosti. Cítila, jak rudne. Co by řekla, kdyby po cestičce někdo přišel a uviděl farářovu manželku, jak nakukuje oknem dovnitř?

Ingrid by samozřejmě mohla říct, že je tu na návštěvě, ze zájmu. Dokonce možná z obav. Úkolem církevního společenství je pečovat o jednotlivé ovečky, to by mohla říct, ale byla by to naprostá lež. Hanna nikam nezmizela, nebyl důvod se o ni obávat. Ingrid přesně věděla, kde se Hanna nachází. Hanna byla u Karla Erika. Takže to by neobhájila. Slušní lidé si nestoupají na špičky a nešpehují.

Prostě to tak je. Bez ohledu na to, jestli jsou lidé doma nebo ne.

Přidala do kroku a spěchala na silnici, rychle zamířila směrem k Sekerníku Lassemu a cítila, že je pořád ještě červená v obličeji.

Stál u pily a šklebil se. Ani Sekerník Lasse nepatřil k těm, co chodili do kostela. Karl Erik se ho pokusil navštívit doma, ale Lasse mu přibouchl dveře před nosem. I o něm kolovala spousta zmatečných zpráv, ale Ingrid se nelíbily. Ingrid nebyla druh člověka, který si libuje v pomluvách. Ale nemohla si pomoci, musela přemýšlet, jaké to asi pro Hannu je, bydlet vedle takového pošetilého muže. Jestlipak ji nechává na pokoji? A chce Hanna, aby ji nechával na pokoji?

Pozvedla ruku k pozdravu, ještě víc přidala do kroku, ale Lasse jí zamávání neoplatil. Jen se za ní díval. Jako by věděl.

BERLÍN, 1945

Hedwig postavila kbelík vedle postele Frau Müller. Vedle ní seděla Frau Winkler a háčkovala. Bylo pozoruhodné, co všechno zůstalo nepoškozené po měsících leteckých útoků, leželo to na podlaze, naprosto nedotčené po nocích bombardování; sada karet, dvě misky na polévku z bílého porcelánu, hodiny s kukačkou, ta dy židle, tam kočárek, pletací jehlice. Klubíčko příze. Malé zázraky. Psací stroj patřící Hedwig.

Pořád žádné zprávy?

Frau Winkler si vyměnila pohled s Frau Müller a Hedwig znovu ucítila, jak se jí na kůži lepí nepříjemný pocit. Jejich pohledy, jako by jim byla povinna odpovédět, jako by byla zodpovědná za to, že nic neví.

Ne. Odpověděla krátce, bez zaváhání, možná až příliš rychle. Naděje nás opouští jako poslední, dodala, a vzápětí toho zalitovala.

Frau Winkler zabodla pohled do očí Frau Müller a Frau Müller se rozkašlala. Hedwig se odvrátila, Frau Winkler odložila háčkování, utřela Frau Müller ústa, kapesník se zbarvil dočervena a oknem se k nim z gramofonu zezdola dále linula Offenbachova hudba. Vyha-zování nohama je svým způsobem také projev odporu.

Postavím na kafe, řekla Hedwig a odešla do kuchyně.

Říkat tomu kafe je stejná lež jako všechno ostatní, pomyslela si. Možná je největším zrádcem ze všech právě naděje.

A přece – když postavila šálky s cikorkovou náhražkou do chodby – a znovu vytáhla psací stroj, ucítila, jak ji lehce píchlo v břišní dutině – co když se vysněné přece jen splní?

Holčička vznikla ve zlatém dešti. Napadlo ji, že je to jako setkání Danae s Diem. Vyprávěla o tom už mnohokrát, i novorozenému dítěti, zatímco jí Holčiččin bezedný hnědý pohled zíral přímo do úst. Občas si stačilo olíznout rty, aby se pohled odvrátil jinam, ale někdy to nestačilo. Měla pocit, že s ní musí trochu zatřást. Jen lehounce. Jako by ji budila. Její oči cítila po celou dobu na tváři jako drobné pavoučí nožky, šimraly, lechtaly, škrábaly.

Chtěla Holčiččin pohled zachytit svým – pohledem. Ne ústy nebo zuby, nebo kde oči dítěte putovaly. Jen tak může pokračovat ve vyprávění: o podzemní komoře z mědi, o zlatém vězení, kam přišel a kde se všude rozložil. Zakázané. Zlatý déšť, který se zatřpytil a zmizel. A jak uzavřené v truhle pluly po moři, než se vrátil a znovu se smiloval. A znovu. Chtěla to Holčičce vštípit, že to bylo dobré, že to bylo krásné. Chtěla říct: Tvůj otec byl bůh. Jsi vyvolená.

Bože, nejsem toho hodna, modlila se, když pochopila, že čeká dítě, řekni jen slovo a budu uzdravena.

Ale byla toho hodna.

Seděla ve svém zlatém dešti, těhotná nejen dítětem, ale i vědomím, že on se vrátí. Věděla to. Bůh obdařený intelektem a vlivem. Byl to odvážný muž. Vybral si ji, která psala, která dokázala přemýšlet, mladou, silnou a angažovanou.

Ubíhaly týdny. Plášť se napínal a tajemství se pohulo.

Znala rozsudek, znamenalo to rozloučení na nepospaném papíře. Nikoho by ani nenapadlo svěřovat své děti učitelce v pozeňnaném stavu, a už vůbec ne matce nemanželského dítěte.

Vrátil se. Několikrát tam stál a tvrdil, že ve zlatém dešti nemůže zůstat. Je příliš starý. Není pro ni dost dobrý. Chce jen být upřímný. Má manželku, která ho potřebuje. Má vlastní děti, o něž se musí starat. A hlavně – má své možíšské dědictví. Musí se vydat na cestu. A ona musí dítě okamžitě dát pryč a sama se uchýlit do bezpečí.

Hedwig ho neposlouchala.

I ona má přece možíšské dědictví. No a? Není to nic, co by jim zatemňovalo zrak. Z prostého důvodu, že je dokonce *pokřtěná*, byla zakotvená ve věčnosti a měla jméno. Odmítala jít pod nůž, nezáleželo na tom, jaké kontakty on má. Nevyšla mu vstříc, i když tvrdil, že je vzpurná a že si něco namlouvá. Hedwig uspořádala stav věcí podle pocitu, který nám sděluje, že nikdy nemůžeme klesnout hlouběji než tam, kde nás někdo zachytí. Nebylo to směšně holčičí ani hloupé. Vycházelo to z vůle silnější než ta jeho. Hedwig porodí své dítě a napíše své knihy.

Přívětivý lékař s malýma rukama a zvláštní, ale ne zcela neobvyklou láskou k bližnímu jí vystavil neschoopenku na zánět žlučníku a Holčička se narodila, aniž by Hedwig musela přihlížet pohoršení ve tváři svého zaměstnavatele. Došlo k tomu dvě stě kilometrů od domova, a ušetření tak byli nejen spolupracovníci a ředitel školy, ale i celá vesnice.

Byla pokřtěna hned druhý den po porodu. Hedwig chtěla maličkou ochránit. Nejen před zvědavými pohledy, žvásty dědků na lavičkách a štamgasty. I před zlem. Před pádem. Před hříchy.

Holčička byla dokonalá, měla krásně utvářenou hlavičku, hnědé vlásky, nosík jako knoflík ve vrásčitém obličejíčku. Prstíčky měla jako princezna, růžové nehtíčky vypadaly, jako by jim někdo po celých devět měsíců dělal manikúru. Na čele se jí třpytila svěcená voda. Kněz byl laskavý, Holčička zachráněna a Hedwig přesvědčená, že to nejhorší má za sebou.

S kojením neměla žádné problémy. Holčička se hned přisála a Hedwig procházely drobné záchvěvy téměř hříšného uspokojení. Zvládne to, a nepřekvapilo by ji, kdyby se jednoho dne objevil u jejích dveří, obtížený výčitkami svědomí. Měli toho společného mnohem víc než vášnivá objetí, sdíleli přece své myšlenky. Rozhovory, které vedli, nemohou být nahrazeny rozhovory s jinou ženou. Bylo to nemožné. Vytvořili si přece vlastní vesmír. Vlastní řeč.

Až se k ní jednoho dne vrátí, nevyhodí ho, otevře mu znovu dveře i sebe samu. Vybudují si společnou budoucnost. Všichni tři. Ale ne tady, mezi jalovicemi a hnojišti, to jí bylo jasné, musí do města. Musí si s sebou vzít to, co je jí nejdražší, svou Holčičku v kočárku, svůj psací stroj v tašce, a odstěhuje se do hlavního města.

Nejsou všechny tyto možnosti přece jen důkazem, že Bůh nad námi drží ochrannou ruku, myslela si. A nejenže si to myslela. Opakovala si to nahlas, když se dívala do zrcadla. Viděla v něm vysoké čelo. Jasný pohled. Tělo už začalo získávat své obvyklé proporce. Krok měla lehký, dítě bylo pokřtěné a on se k ní pochoptelně vrátí. Dříve či později se určitě objeví u dveří.

Její matka si tím zdaleka tak jistá nebyla, ale nezarhla ji. Jen vrtěla hlavou a dala jí peníze, dost na to, aby se na začátku protloukla. Dokonce puntičkářsky podotkla, že se teď musí nechat titulovat Frau Hedwig Lohmann, na všechny zásilky musí psát Frau, nikoli už Fräulein.

Byt na Solmstrasse byl stísněný a nehostinný. Byl to takzvaný nouzový byt. Tisíce rodin se tísnily na malém prostoru, ale aspoň měly jiné starosti než uvažovat, kdo jsou otcové všech těch dětí.

Sdílela místnost se zmatenou melancholickou Berlínankou, která se nehodila ani na hlídání dítěte; když nekouřila a neposlouchala hašteření sousedů a pláč Holčičky, ležela natažená na zádech a zírala na rostoucí hromadu nádobí nebo na Hedwig, která se pohybovala temným pokojem jako zvíře v kleci. Tak se cítila. Uvězněná nejen ve své situaci, ale i ve svých myšlenkách. Náhle se přestaly pohybovat. Má-li jednoho dne znovu začít přemýšlet, musí pryč z téhle kryší díry. Má v náručí dítě, a tak je nutné, aby jí po boku stál muž. Musí se k ní vrátit. On – nebo někdo jiný.

Už po týdnu se rozhodla, že město nenávidí. Tu jeho povrchnost, rychlost a nepromyšlenost. Proč člověk nechce zjistit, co je vlastně zač? Proč lidé vždycky dělají to, co všichni ostatní, přestože je v každém člověku cosi vložené, posláni, dar? Zdejší lidé se nikdy neodvážili dotknout se toho nejnějnějšího v sobě, toho hlubokého a tajemného, připomínali Hedwig britské viktoriánce – ty, kteří odmítali nosit určité druhy látek, protože věřili, že je to hříšné a zakázané. Jak by člověk mohl věřit, že kdy pochopí svět, když nikdy neobjevil svůj nejpravdivější hlas? Jak by všechno mohlo být jiné než ubohé? Ošklivé a bez lásky.

Vůči mocnostem to bylo bezohledné. Musí už kvůli Bohu brát své psaní vážně, a když Holčička pláče vedle ní, nejde to. Protože pořád křičela. A křičela. Její oči lechtaly a škrábaly, její pohled křičel a ústa vysávala z Hedwig všechnu šťávu. V noci nespala, ve dne se jí klížily oči. Co svět světem stojí, se ještě žádnému spisovateli nepodařilo něco napsat se sirénou vedle psacího stolu.

Byli tací, kteří dávali dětem kostky cukru namočené v pálenice, aby je umlčeli, jiní je jednoduše uvazovali do postýlky a odešli do práce, nechali je plakat, dokud neztlachly a nezačaly se potmě kolébat dopředu a dozadu. Jiné děti zkrátka zmizely. Ale Hedwig taková nebyla. Nepožádala ani svou spolubydlící, která ležela na vedlejší posteli a třeštila oči do stropu, aby Holčičku pohlíkala, snad jen krátce, když musela zařídit něco nutného. Nedůvěřovala té ženě, byla podivná, dokonce až nezodpovědná. Hedwig přecházela po podlaze sem a tam, zpívala Holčičce, konejšila ji, objímala, třásla s ní, mazlila se s ní, předčítala jí. Večerní modlitbu, ranní modlitbu, modlitbu před jídlem. Nic však nepomáhalo. Bylo to trápení. Nemělo to smysl. Nebyla vyslyšena.

Sehnat si jiné bydlení bylo vyloučené. V novinách se dočetla, že téměř milion Berlíňanů stojí ve frontě na byt. Tady má aspoň střechu nad hlavou. Kromě toho by se tak křiku stejně nezbavila.

Bez ohledu na to, pod jakou hvězdou jsme se narodili, myslela si Hedwig, nebo v jaké atmosféře se pohybujeme, ano, dokonce i vnější podmínky musí ustoupit, protože skutečný umělec jde za svým úkolem a poddává se svému poslání. Skutečný umělec není nahraditelný, ale bezpodmínečný. Všichni spisovatelé obětují část normality.

Musí Holčičku nechat u někoho, komu se dá důvěřovat. Jediné východisko z krysí díry vede přes tuto prozaickou zkratku. Holčičku načas někam odložit a dát si do pořádku praktické záležitosti. Aby měly co jíst, musí dál učit. Aby měla po večerech klid na psaní, potřebuje ticho.

Když se rozhodla, rozhostil se v ní veliký, téměř sváteční klid.

Byl slunečný den, únor a chladno; oblaka kouře z černého uhlí, která obvykle v zimě zakrývala nebe nad

Berlínem, se vznášela nad střechami a na kluzké ulici se dělaly louže z tající vody. Dokonce i Holčička byla klidná, hezky spala v kočárku. Hedwig si na počest tohoto dne koupila nový klobouk a kráčela se vztyčenou hlavou celým Kreuzbergem až do sirotčince. Během několika dní se jí podařilo Holčičku bez potíží odstavit.

Samotné rozloučení bylo bezbolestné. Holčička stejně nic nechápala. Jen něco zabublala na ruce ošetrovatelky, když jí Hedwig zamávala. Než se děti naučí chodit, nemají vyvinutý cit pro fyzickou bolest. A to psychologičtější se dostaví až mnohem později, to se psalo ve všech knihách na toto téma, které se Hedwig dostaly do ruky.

Měla dovoleno navštěvovat ji o nedělích. Byl to nejkrásnější okamžik týdne. Vždy se těšila už několik dní předem. Připadalo jí, že maličká jí poskytuje audienci, ošetrovatelka, která ji zvedala do výšky za sklem, ji rozesmívala a Holčička rostla, každým týdnem se na klíně ošetrovatelky objevovalo o něco baculatější dítě. Když Hedwig položila dlaň na okno, dokázala se malé hlavičky téměř dotknout – bylo mezi nimi jen pár centimetrů.

Po cestě domů ze sirotčince se jí kráčelo lehčeji, to, co jí občas připadalo těžké a nespravedlivé, se změnilo v posilující zkušenost, pochybnosti zmizely. Pro Holčičku je to tak nekonečně lepší, že je tam, kde je, v čistých, bezpečných rukou, na vydrhnuté podlaze bez cigaretového kouře a hádek na schodišti, bez Hedwig, která netrpělivě pokukuje tu na hodiny, tu na psací stroj. Mám ji ráda, myslela si Hedwig. Mám ji ráda, až mi z toho puká srdce.

Možná bych své dítě nemilovala tak hystericky, kdybych ho u sebe tehdy měla celé dny, svěřila se Katarině. Dělán to všechno vlastně i kvůli ní.

V cukrárně u Mehringdammu se každou neděli scházela se svou kamarádkou z dětství a vyprávěla jí, že Holčička má široké chřípí, takže vypadá spíš jako selka než jako nemluvně. Hedwig se tomu smála.

Je tak... hledala slova... nádherná, chci říct... Holčička možná není nejkrásnější na světě, ale je naprosto... *nádherná*.

Katarina svírala rukama horký šálek, byla pořád tak tichá a vlasy nosila už tehdy ostříhané nakrátko, nebyl to módní střih, ale cílevědomý. Nepotřebovala kudrlinky, když chce obléknout závoj a řeholní šat. Katarina pozorně naslouchala, míchala čokoládu a Hedwig měla na okamžik dojem, že její pohled je vyhýbavý, možná dokonce přísný, než přítelkyně šálek pozvedla – a zasmála se. Přestože byla tak vážná, často se smála. Někteří lidé to tak mají. Září a vždycky si vědí rady. Možná to souviselo s tím, že i Katarina byla povolaná, věděla tedy, kam směřuje. To měly společné.

To si ujasnily už před dlouhou dobou, že jde o otázky, ne o odpovědi. Už když coby dospívající dívky opoledne opouštěly vesnickou školu a ruku v ruce to vzaly oklikou přes pole, došly k tomu. Smět pokládat ty nejkrajnější otázky znamená přiblížit se ke své podstatě, a tak změnit svůj život.

Katarina napsala do kláštera ležícího nedaleko Berlína a získala od abatyše po mnoha okolcích konečně souhlas, že se může pokusit stát čekatelkou, a Hedwig psala. Byly to dvě různé cesty vedoucí ke stejnému cíli. Pokud skutečně vypukne válka, budou vyzbrojené.

Bude mít hnědé oči, pokračovala Hedwig. Přes sklo to skoro není vidět, ale určitě budou hnědé. A já si ji vezmu domů, jakmile dám všechno do pořádku, jakmile pokročím s psáním románu. Když začnu psát, nejhorší je to vždycky na začátku, to nejsem doopravdy sama sebou, potřebuji tolik klidu a zároveň povzbuzení,

je to komplikované období, skoro jako horečka, ale jakmile najdu hlas románu a vycizeluji si směr, jde to snáz. Musím to napsat, Katarino. Plane ve mně oheň, je to skoro jako chtíč...

Cítila, jak má rozpálené tváře. Hedwig se obvykle načervenala, ale přesto na okamžik sklopila oči, než pokračovala: Píšu příběh z dětství. Svůj, nebo možná všech. Víím, že z toho může být něco, co... Zaváhala a Katarina položila svou ruku na její. Ruka byla suchá. Rty měla vlhké a rudé. Měla v úmyslu něco říct. Ale nakonec to neřekla. A Hedwig si stihla pomyslet, proč mám pocit, jako by nechtěla vědět, co doopravdy chci, na co myslím? Znovu se odmlčela, upila z šálku a pokračovala:

Inu, zima je dlouhá a studená, a dokud jsou každé ráno, když se probudím, okenní tabulky zevnitř potažené jinovatkou, je jí líp tam, kde je. Že je to tak, Katarino? Že je všem dětem líp u maminky, která je spokojená a má sílu si s nimi hrát? Než u takové, která má starostí nad hlavu, myslí na to, jak sehnat něco k jídlu, a zároveň musí rozvíjet svoje nadání?

Když přišlo léto, skutečně si Holčičku zase vzala domů, vykrmenou jako selátko. A Katarina odešla do kláštera. Už je to čtrnáct let. O světovou válku později. Ale na přátele z dětství není tak snadné zapomenout. Katarina samozřejmě v klášteře už zůstala. Byla stálá a věrná. Nikdy by se nevzdala své nejlepší kamarádky ani svého poslání. Obě sloužily hlubší pravdě. Nebraly ohled na ohavnou mašinerii, kterou se zabýval svět. Nikdo jiný, koho Hedwig znala, si tolik nevážil sám sebe. Nebylo důležité, kolik intelektuálů potkala během svého krátkého pobytu na parnasu, žádný z nich neměl tak hluboce zakotvenou integritu jako Katarina.

Hedwig zakázali vykonávat zaměstnání, pouhý rok po převzetí moci jí sdělili, že nesmí psát žádné texty.

Na jedné straně pocítila hrdost nad zjištěním, že to, co píše, je tak závažné, že je to dokonce považováno za podvrtné, ale na druhé straně byla zklamaná, zoufalá.

Stihla právě debutovat. Jedenáct let ji nikdo nevydával. Ani řádku. Přesto však psala dál. Přestože to byla vlastizrada – snad dokonce právě proto –, tajně zaplňovala stránky, skládala je na sebe a schovávala je za kredencí. Zachvátila ji panika, nespala, byla zuřivá a zoufalá. Ale nikdy nepocítila strach, že by ji opustily síly.

Když přišlo gestapo poprvé, nejprve si myslela, že jde po jejích zakázaných myšlenkách a rukopisech. Byla o tom přesvědčená.

Když však zabušili na dveře, nechtěli její rukopisy. Šlo jim o něco jiného. Chtěli Holčičku. Hedwig se je však s Boží pomocí podařilo díky ponižující rétorice a křestnímu listu přesvědčit, že v jejím bytě žádné vlastizrádkyně nebydlí.

Holčička se samozřejmě probudila, ale po polovině prášku na spaní se uklidnila, a když za nimi Hedwig zavřela dveře, hezky zase usnula v postýlce a rukopis zůstal ležet za kredencí. Nedotčený. Byl to začátek velkého románu. A ten vydán bude. Věděla to, jakmile se uklidní to peklo venku, odnese ho do nakladatelství. Až válka jednou skončí, začne zase psát a bude vyprávět i o tom, co pánům nejde pod nos. Budou ji číst.

Když teď ze všech oken a otvorů visely podvlékačky kapitulace, její plány už nemohl nikdo zmařit. Velká milost, nerozpustitelná pečeť, ji zachránila: její rukopis neshořel v plamenech. Musí být nějak možné přechytřit byrokracii, která je pomalejší než smrt.

Frau Müller zakašlala. Slunce pražilo na hromady kamení a rozdrčených cihel dole na ulici, ale kašel neutichal, byl sípavý a chladný. Hvízdal a syčel.

Nemůže zůstat v Berlíně. Všechno, co shořelo, zmizelo. Zůstal tu jen trapný zápach, špinavé prádlo, apatie

a nechutné handrkování. Musí odejít. A věděla kam. Existuje místo, kde v klidu dopíše svou knihu.

Napíše Katarině. Bylo dost přesvědčivých důvodů, proč přerušily styky. Nejen kvůli válce. Po prvních sedm let čekatelství, než složily věčný slib, se řádové sestry věnovaly korespondenci jen zřídka. Katarina psala jen ty nejnnutnější dopisy. Byla to dlouhá příprava na to, co teprve mělo přijít. Samota, cudnost a stálost.

Rozloučení bylo něžné, ale bez jakýchkoli slibů. Jsme spojeny v modlitbě, řekla Katarina a Hedwig si opřela hlavu o její prsa. Poslouchala tlukot jejího srdce. Hrála si s jejími prsty. Chvilku tak seděly na pohovce, zrůžovělé tváře, vzrušené oddechování, prudké bušení srdce – a pak náhle chladné polibky na tváře.

Pokud Katarina žije, přijme ji. V klášteře najde klid. Bude tam moct dopsat svou knihu. Tam nebude nikdo pokašlávat a nebude ji rušit urážlivý šepot. Hedwig se sklonila nad psacím strojem, pokusila se utopit hlasy z chodbičky ve vlastních myšlenkách a zastrčila pod válec papír.

Sára a Izrael Jošoverovi leželi v posteli a dívali se, jak srpeček měsíce putuje po obloze.

„Už spi,“ řekl Izrael.

Postupně si začal uvědomovat, že děti se možná nevrátí, ale jak by jí něco takového mohl říct? Co by se s ním stalo, kdyby se také vzdal naděje? Kdyby Sára – ležící těsně vedle něj pod drsnou přikrývkou – úplně přišla o rozum?

Musí jí lhát. Musí básnit a vymýšlet si, pomoci jí doufat, dokud nesebere síly, jen s pomocí lži bude mít výhledově šanci přežít pravdu.

Tímhle způsobem se chová Izrael, pomyslela si Hedwig. Čím to je, že on to chápe, ale Sára ne? Jaké vlastnosti mají ti, kteří zjistí, co se stalo, a co chybí těm,

kterí raději zůstanou v nevědomosti? Je to kognitivní dovednost, nebo slepá láska? Miluje Sára víc? Milují matky víc? Je láska hendikep nadání? Nebo štít?

Hedwig se zahleděla na text, který napsala. Opět ji vytrhly hlasy za závěsem, ucpala si uši ukazováčky, aby ji nerušily.

Věrohodná hrdinka má vždycky svou stinnou stránku, uvažovala. Obtíže člověka nezušlechťují, obtíže zatemňují jeho duši a deformují jeho skutky. Existuje něco, co Sára nedokáže odpustit sobě samé, a proto se nechá do všech těch lží vtahovat. Tak to musí být. Takhle musí Sáru vylíčit. V nejhlubším nitru člověk vždycky ví.

Nedokázala se odpoutat od hlasů za závěsem. Měla pocit, jako by ji hovor u Frau Müller něco našeptával přímo do příběhu.

Jako by neměla nic důležitějšího na práci.

Nepotrvá dlouho a klapot psacího stroje se utopí tváří v tvář pravdě.

Žádná pravda už neexistuje.

Ale ano.

Pořád se ještě nic nedoslechla?

Stále ještě přicházejí zprávy.

Odtamtud se nikdo nevrátí živý.

Pár jich ale viděli dole na Hauptbahnhofu. Učiněná hrůza.

Ale kam se teď podějí – všichni?

Ano, o to jde, kam půjdou? Tady přece není místo ani pro nás.

Hedwig upila doušek hořké náhražky kávy, bušila do kláves ještě usilovněji, spoléhala se na smysl, na to, co bylo větší než ona.

Budu mluvit v podobenstvích, myslela si. Vykřikovat to, co bylo až doposud skryté. Lazar vstal z mrtvých.

Sára se pomalu přiblíží evangeliím. Možná se v podsvětí musíme všichni postavit sami sobě. Pak můžeme vstát z mrtvých ve všech smyslech toho slova.

Přestala psát a zahleděla se na válec psacího stroje.

Milovala jsem ji, zašeptala. Rozhodla jsem se, že ji donosím, navzdory všem okolnostem jsem se ji rozhodla porodit, vzdělat ji, vyzbrojit.

To, co jsem jí mohla dát, jsem jí dala.

UPPSALA, 1983

K prvnímu doktorovi jsem musela jít po vraždě panenky. Tehdy jsem si myslela, že to je první. To jsem ještě netušila, že jsem v jejich rukou už dávno. V ledových rukou zelených chlápků s rouškou přes ústa, kteří mě *pozorují*. Ale to jsem ještě byla hodně malá a neuměla poznávat hodiny.

Ted' sedím u jiné doktorky. Není to ortopedka ani odbornice z dětského oddělení, je to psychoška. A hodiny umím. Je to tu úplně jiné. Nemá zelenou roušku a nežádá mě, abych ukazovala na trojúhelníky a čtverečky, ale zajímá se o moje panenky. Přestože by jí mělo být jasné, že už si s panenkami dávno nehraju, i tak chce, abychom o nich mluvily. Říkám jí, že už si s panenkami dávno nehraju, že raději bádám. Ráda si poslechne i to, co jí řeknu o bádání, ale nejdřív chce slyšet o panence. O té, co kdysi dávno umřela.

Ano, měla jsem panenku. Vlastně panáčka.

Jednou jsem ho nakrmila granátovým jablkem. Měl ho plnou pusu.

Malá kluzká jaderka se mu třpytila v koutcích úst. Některá nechťel spolknout, tak jsem je musela zatlačit dovnitř. Pak jsem vzala nůžky – opatrně, tak opatrně,

že se nic nepohnulo – a potom jsem začala stříhat, nejdřív jsem mu vlastně chtěla jen rozstříhat oblečení.

Stříhala jsem kolem podpaží – šatičky tam byly těsné, pak jsem stříhla přes břicho, nůžky cvakaly a velké oči civěly přímo do mých. Ani nemrkly.

Když si správně lehnete, nemusíte mrkat. Takové věci znám. Ležel úplně nehybně. Pak jsem ho položila na břicho a rozeplula všechny knoflíky, ležel obličejem dolů, stříhala jsem jednou rukou, druhou jsem mu zespoda přidržovala hlavu. Celý svět může spočívat na jediné dlani. Když se na to díváte z jeho perspektivy. Jeho svět spočíval na mojí dlani. Někteří lidé tvrdí: Každý člověk je celý svět, nebo: Kdo zachrání člověka, zachrání celý svět. Já jsem jeho svět zachraňovat nechtěla.

Když jsem rozstříhala kalhoty, bylo důležité, aby nůžky nesklouzly. A aby se mi nechtělo smát, protože jak tam tak ležel, nebyl náhle o moc víc než jakýsi strašák, všechno se na něm třepetalo, z oblečení se staly cáry, spousta cárů, chvíli trvalo, než jsem je z něj stáhla. Nehýbal se. Bylo naprosté ticho.

Když se cvičíte na bezbranných, musí být naprosté ticho. Když to někdo slyší, nejste sami.

Nůžky se dají zastrčit i do nosních dírek, to ho musíte zase položit na záda, nůžky jsou právě tak malé, že se do nosních dírek vejdou, nejdřív do jedné, šmik-šmik, pak do druhé, šmik-šmik, a pak už se nos třepetá taky. Čtyři proužky. Víc jich dělat nemusíte. A on se celou dobu ani nehne. Dokud se mu na rty neřine krev a neodkapává z brady. S oušky je to trochu těžší, přiléhají tak těsně ke tvářím. Nůžky jsou tupé, musím ho zvedat a natáčet dopředu a dozadu a na bok. Ouška trvají hodně dlouho, poslední kousek musím utrhnout.

Celou dobu jsem nic neříkala, nebylo moc o čem mluvit, přestal se dívat, měl i oční víčka, malá tvrdá

víčka, která se zavírala, ale nůžky byly moc velké, místo nich jsem použila palec a ukazováček.

Pak jsem ho vyhodila, ne ven oknem ani do záchodu, jak jsem původně měla v úmyslu, ale strčila jsem ho pod postel.

Pak jsem vyšla z pokoje. A zavřela za sebou dveře.

BLIDHOLMEN, 2004

Když se Ingrid vrátila z procházky, Hanna tam pořád ještě byla. Zelený pršiplášť na věšáku v předsíni byl nezaměnitelný.

Sundala si kabát a pověsila ho vedle. Potlačila impuls naklonit se k Hanninu plášti a očichat ho a místo toho šla do kuchyně a pustila rádio.

Takhle ten problém vyřešili. Když měl Karl Erik návštěvu, pouštěla rádio.

Když se nastěhovali, Karl Erik si stěžoval, že tu není žádná vhodná místnost na rozhovory. Potřebuji zvukotěsný pokoj. Není to zvláštní, že v celém přízemí není jediná místnost, u níž by nehrozilo, že se to, co se v ní říká, roznese po okolí?

Jak to zvládali jeho předchůdci, byla záhada.

Možná nevedli rozhovory na faře, zkusila to Ingrid. Třeba sedávali v sakristii?

Karl Erik se jen ušklíbl a ona zbytek spolkla.

Viděla, kam to celé vede. Někam, kam ona nechce.

Musím si vybrat, za co mi stojí bojovat, myslela si. Nemáme toho tolik co ztratit. Ale chci, abychom si vážili času, který máme vyměřený.

Vezmi si místnost, kterou chceš, řekla a přejela pohledem po krbové římse, po nedávno naolejované dřevěné podlaze, po dělených oknech na verandu. Když ale Karl Erik položil ruku na zábradlí, dodala opatrně: Moje hranice vede u schodiště. Do ložnice mi lidi nevodí.

A Karl Erik si zabral pokoj s verandou. Třeba se přece jen bude dát izolovat.

Ale nebylo možné sehnat řemeslníka, který by se do toho pustil. Na tom to uvázlo. Místní to odmítali. Bude to problematické. V místnosti bude tma. Připadalo jim to skoro jako znásilnění. Dělená okna se předělávat nedají, namítali. Dveře s vsazenými zrcadly nejde izolovat. Taková nádherná secesní vila musí zůstat v původním stavu. Najděte jiné řešení.

Chvíli uvažovali o tom, že si přivezou řemeslníky z města, ale pak pochopili, že by to byla totální sebevražda.

Na to bychom dojeli, uchechtl se Karl Erik a slavnostně slíbil, že stará fara zůstane jako předtím. A od té doby to opakoval skoro jako mantru: Stará fara zůstane jako předtím. Takhle daleko na ostrůvcích druhá taková není. A bylo po pozdvižení.

Stoleté dveře byly celé křivé. Vyřezávaný štít naprosto dokonalý. V záclonách si pohrávalo jižní slunce. Byl to nejsvětlejší pokoj. Nejkrásnější. Nejživější. To si přece Karl Erik zaslouží. A Ingrid slíbila, že kdykoli přijde návštěva, pustí si v kuchyni rádio. Spoléhal na to. Ji totiž nezajímá, o čem se s lidmi baví.

Já taková nejsem, to přece víš, řekla.

Věděl to.

Ale nevěděl, že v poslední době *taková* být začala. Proti své vůli.

Nerozuměla tomu, co Hanna od faráře chce. Mo-

derní intelektuálky se přece o Krista nezajímají. A už vůbec ne o církev. Nechápala, o čem mluví. Z pokoje se ozývalo jen nezřetelné mumlání, její mumlání a smích, jeho. Ingrid se podívala na hodiny.

První to začala tušit Birgitta. Ingrid možná už nějak pochopila, že se děje něco, co se dít nemá. Vyslovila to však Birgitta.

Byla o pět let starší než chlapci a mluvčí rodiny. Celý život stála na stupínku a vydávala rozkazy. Její hudba už dávno přestala lahodit uchu. Ingrid věděla, že to vůči Birgittě není hezké, když o ní takhle smýšlí, ale člověk si nemůže pomoci, nedokáže ovlivnit, jaké obrazy mu vyvstávají v hlavě, když myslí na své děti.

Je jako ty, když jsme se seznámili, prohlásil Karl Erik, kdybys mě nepoznala, pravděpodobně bys taková byla pořád.

Něco takového neposlouchala ráda. Ale možná má pravdu. Ingrid věděla, že se změnila. Manželství s farářem musí na každém zanechat stopy.

Naproti tomu Birgitta zřejmě neměla v úmyslu vdávat se ani chodit do kostela. Byla u biřmování, ale prošla s odřenýma ušima. Říká se, že chlapci jsou problematictější, ale v rodině Karla Erika byli chlapci jako mírný západní větřík. Birgitta rozhodně potřebovala někoho, kdo ji stáhne na pevnou zem. Ingrid se ale zároveň nedokázala smířit s představou, že by se i Birgitta provdala za faráře. Spíš za lékaře. Za psychiatra, myslívala si Ingrid, když byla hodně podrážděná. Nebo aspoň za praktického lékaře, nějakého rozumného.

Inu, bylo to takové běžné odpoledne v Uppsale. Ingrid nevěděla, kde kluci vůbec jsou, Birgitta přijela na návštěvu, stála v kuchyni a kouřila. Protože Karl Erik kouřil dýmku, nemohla proti tomu Ingrid moc namítat, ale pohledy vrhat mohla, a také je vrhala, byla

to světová přebornice ve významných pohledech a také v drobných jedovatých poznámkách.

Karl Erik byl v obývacím pokoji. Byla to snad neděle? Jídlo bylo hotové a právě se chystali zasednout ke stolu. Ingrid měla úspěšnou praxi, absolvovala další vzdělávání v Londýně a byla zřejmě roztržitá víc než kdy jindy. Těšilo ji všechno, co se před ní otevíralo.

Pojď, mami, řekla Birgitta a zatahala Ingrid za sukni, jako to dělávala, když byla malá.

Podívej se, co dělá.

Postavily se do dveří, Ingrid si pořád ještě pamatuje vůni jejího parfému, takhle blízko u sebe v poslední době stávaly jen zřídka, aby cítila svou dospělou dceru.

Karl Erik seděl u lampy na čtení, skloněný nad knihou, napůl spal a přitom třel o sebe palec a ukazováček. Tenhle podivný třes pravičkou si osvojil v poslední době. Hlava se mu chvěla. Po bradě mu stékal pramínek slin.

Jindy by Ingrid odvrátila hlavu a spěchala dál, ale teď zůstala stát a uviděla to, co její dcera zřejmě viděla už dlouho.

Copak nevidíš, mami, šeptala Birgitta, nevidíš, že tatínek musí k doktorovi? Vypadá jak blázen na nádraží.

A Ingrid to uviděla.

Srdce jí sevřel chlad.

Ale nebylo to, jako když někdo prudce vytáhne roletu. Bylo to, jako když si na podzim natáhnete punčochy, když ucítíte v srpnovém větru první závan chladu, a myslíte si, že je to jen jednorázová záležitost, protože si namlouváte, že vás čeká ještě hodně slunečných dnů. Přesto je vám náhle jasné, že nastal čas punčoch.

Ingrid věděla. Aniž by to věděla, věděla to. Něco nebylo tak, jak by mělo být.

Nejdřív si myslela, že lékařskou pomoc potřebuje ona. Je tak podrážděná. Přehnaně ji rozčilují drobnosti.

Jako třeba to tření prstů o sebe. To věčné jednotvárné gesto, při němž palec přejíždí sem a tam po ukazováčku. Dráždilo ji to.

Ještě víc ji však dráždil dojem, že ji Karl Erik zřejmě přestal poslouchat. Je pravda, že měl odjakživa hlavu v oblacích. (Ve všech smyslech toho slova.) Ale *pro něj* bylo vždycky důležité, že ona poslouchá, co jí říká, že s ním sdílí jeho myšlenky a ví, čím se právě zabývá.

V poslední době to však vypadalo, jako by to pro něj už tak důležité nebylo. Vždycky tak nějak jakoby krotce začal mluvit a pak se odmlčel, jako by to už nemělo význam, jako by ho brzdilo něco, co on sám nedokáže ovlivnit.

Jeho obličej vypadal, jako by se zastavil.

Ingrid večer nemohla usnout a lámala si nad tím hlavu, snažila se ovládnout a nebýt obecně nesnesitelná. Občas vybuchla a pronesla něco jedovatého, ale Karl Erik už se ani nesnažil bránit. Na tváři se mu jen objevil úšklebek, který nedokázala rozluštit – byl smutný, nebo jen ošklivý?

Po několika měsících zmatku zatelefonovala sestře, chvíli okolkovala a mluvila o všem možném, ale nakonec to vyslovila.

Slyšela, jak Gunilla zalapala po dechu a pak se opatrně zeptala, jestli není možné, že by se zamiloval do jiné ženy.

Ingrid si vzpomíná, že se nahlas rozesmála.

Chraň bůh, prohlásila, nevěra přece vyžaduje trochu zvědavosti.

Už ho máš dost.

Ano. Ingrid už ho měla dost.

Takže jinou ženu můžeš vyloučit?

Ano.

Tak má možná deprese, Ingrid.

Ale proč? Nikdy takové sklony neměl. Byl úzkostlivý a hádavý, zahleděný jen do sebe a své práce, vy-

stresovaný a velikašský, ale ještě nikdy neztichl tímhle způsobem. Daří se jim přece dobře. Děti jsou už velké, v práci obratně deleguje, opravdu mu to jde. Začali cestovat. Spí. A jí. Čte. Pracuje.

Myslím, že jsme – hledala správná slova – začali sklízet, co jsme zaseli.

Promluv si s ním, řekla Gunilla.

Už jsem s ním mluvila, pochopitelně, nejmíň stokrát.

A co říkal?

Že všechno má svůj čas.

Panebože, Ingrid.

Já vím.

Když zavěsila, otázka se stále vznášela ve vzduchu. Je to možné? Že se zamiloval do jiné ženy? Nedokázala tomu uvěřit. Ne že by nechtěla, ale protože to jednoduše byla směšná představa.

Ovšemže pro něj ženy ve všech farnostech, kde kdy působil, měly slabost, i později, kdy už by se zdálo, že jeho přitažlivost začíná uvadat, měla Ingrid dojem, že dokonce i mladé dívky touží schoulit se mu v náručí, koneckonců to i chápala, byla v tom velká útěcha, ale nikdy, skutečně *nikdy* se necítila jinou ženou ohrožena.

Občas samozřejmě dokázal vzplanout takovým tím koketním způsobem, jak se to stává, když mu přejde přes cestu nějaká nová známost a zaimponuje mu. To u něj znala. (A u sebe vlastně taky.) Tehdy dokázala v jeho krocích rozpoznat obdiv, náhle začal jakoby cupitat, jako by jeho tělo náhle omládlo a krok byl pružnější.

Ale ani tohle to nebylo. Dokonce se spíš při chůzi vlekl.

Snažila se to brát s klidem. Ovládala se, aby ho nepopichovala, a uvažovala tak, jak řekl: všechno má svůj čas.

Ale jednoho studeného květnového dne jí náhle sdělil, že ji vezme na oběd. Ingrid to podráždilo, má přece své pacienty a několik nových terapeutických skupin, některé případy jsou obtížné. Opravdu náročné výzvy.

Tak si udělej volno v úterý, řekl jí, pojedeme do Stockholmu a vyrazíme waxholmským parníčkem kolem ostrůvků, zvu tě.

Bylo to až dojemné. *Zvu tě*. Jako by její váhání mělo něco společného s penězi.

Všechno připravil do posledního detailu. Zamluvil stůl a všechno naplánoval. Bylo to uprostřed týdne a na lodi skoro nikdo nebyl. Obsluhovaly tu čtyři dívky v modrých sukních a bílých zástěrkách. Objednal předkrm s aperitivem, hlavní jídlo a láhev vína.

Takže se chystá nějaké překvapení, pomyslela si Ingrid a snažila se připravit, aby vypadala překvapeně. Ale když nalil pivo, trochu se povrtal ve sledích a najednou odložil příbor a řekl jí to, nebyla jen překvapená, ale šokovaná.

Bylo to tak nestvůrné, že měla na okamžik chuť vstát od stolu a odejít. Bylo jí téměř do pláče, ale místo toho pronesla jízlivou poznámku: Kdepak je šampaňské, Karle Eriku? To, že umíráš, musíme přece spláchnout bublinkami.

Položil svou ruku na její a požádal ji, aby se uklidnila.

Ingrid se zastyděla. Přitiskla si ruku na ústa a cítila, že zrudla až ke kořínkům vlasů. Cože říkala? Cože říkal? Kdy se to stalo? Proč jí dosud nic neřekl?

Lékař prý prohlásil, že největším nepřítelem v jeho stavu je stres. Když významně omezíte stres, můžete žít ještě dlouho.

Tak proto – novinky mají ještě pokračování, Ingrid brala do ruky pálenku, sklenku s vínem, sklenici s pivem, všechny sklenice a poslouchala, jak jí klidně, bez

emocí předkládá fakta, která změní celý její život, a navíc tónem, jako by nemocná byla ona sama – to proto se jedeme podívat na dům na Blidholmenu.

Na dům? Miláčku, v Uppsale je nám přece dobře, jsi nemocný a chceš si pořídit dům na ostrůvku?

Nabídli mi tam faru, vydechl a neposkytl jí možnost ho přerušit, farnost je menší než ta, kterou mám teď. Na ostrově je dvě stě usedlíků, farnost je vlastně až moc malá, ale může vyvážit – a pak začal vykládat o spoustě rozhodnutí církevní rady a pravidlech pro řídce obydlené oblasti, Ingrid mu celým tělem usilovně dávala najevo, aby to přeskočil – je žádoucí, aby se ostrovy nevylidnily úplně, a kněze tam potřebují, lidí z ostrovů ubývá, na diecézi s tím také souhlasí, takže jsem o to místo požádal.

Ingrid se dvakrát zhluboka napila.

A patří k tomu i fara. Zničehonic vylovil desky a začal rozkládat po stole fotografie. Není to nádherna? Slyšela, že to myslí vážně. Pro ostrůvky měl slabost odjakživa. A skutečně, fara s šefíkovým loubím, jabloněmi a keři angreštu, bílé verandy a zvonička, kostel hned naproti přes cestu, uhrabané šterkové cestičky, výhled na moře a...

Kde je kolečkové křeslo? Kousla se do rtu.

Neřekl ani slovo. Shrábl fotografie a ani se na ni nepodíval. Přinesli hlavní chod. Mlčeli a Ingrid se dívala na fjord.

Červené domky s bílými rohy, ohromné ředitelské vily v barvě mušlí, koupaliště na skalách, mola, kabiny na převlékání a stožáry, voda, samá voda, racci, samí racci.

Ingrid ztěžka polkla, sebrala odvalu a pak vyhrkla:

Vždyť jsme si přece slíbili, že všechno budeme rozhodovat společně. Tohle není v pořádku. Už je to rozhodnuté předem. Proč jsi mi něco neřekl už dřív? Jak

dlouho mi už o tomhle lžeš? Jak dlouho už to víš? Kdo to kromě tebe ještě ví? Dvě stě lidí, nemůžou pro ně najít nějakého ochránce přírody, co umí kázat? Proč my? A co děti? Už teď za námi jezdí tak málo, jak to bude dál? A v zimě? Je tam vůbec nějaký obchod, nebo se jezdí na nákup na lyžích po ledě? A když se tvoje nemoc zhorší, kdo pak... Jak je to vlastně na ten Blidholmen daleko? Cítila, jak v ní narůstá hněv.

A pokračovala: Co mám udělat se svou praxí? Jak to mám vysvětlit svým pacientům, slyšíš? Nemůžu jim jen tak z jedné vody načisto sdělit, že končím, separace není jednoduchá věc, Karle Eriku, jsou nemocní, labilní...

Zaváhala.

V jeho obličejí se nepohnul jediný sval. Leskl se, oči měly zoufalý výraz, a pak ta grimasa. Ta ohavná, ohavná grimasa. *On je také nemocný.*

Karle Eriku... Na okamžik zaváhala, užuž mu chtěla vmést, že je mizera, že je hnusný, nefalšovaný sobec, že...

Nadechla se.

Tohle je...

Ano, Ingrid, už to řekni...

Tohle je...

Řekni, co jsi mi chtěla říct.

Zaváhala, natáhla se po pálenice, na zábradlí před restaurací se usadil racek.

Už nemám, co bych řekla. Sklopila oči k talíři.

Klidně mi řekni, co si myslíš.

Proč? Už jsi to stejně všechno promyslel beze mě, aniž by ses zeptal, aniž...

Tohle je...

Ano?

Tohle je v dobrém i ve zlém, řekl a opatrně nadzvedl koutky úst, jako kdyby se pokusil o úsměv, ale ona viděla, že pohled má prázdný. A oči lesklé.

Položila svou ruku na jeho. Neodtáhl ji.
Promiň, chtěla právě říct.
Ale nestihla to, protože on pohnul rukou a položil
ji na její.
Asi jsi z toho jen trochu v šoku, řekl. To přejde.